

BEKKİYYE

(البكية)

Şâzeliyye tarikatının

Ömer b. Seyyid

Ahmed el-Bekkî et-Tûnîsî'ye

(ö. 960/1552)

nisbet edilen bir kolu

(bk. ŞÂZELİYYE).

BEKRÎ, Celâl

(bk. CELÂL el-BEKİRİ).

BEKRÎ, Ebû Ubeyd

(bk. EBÜ UBEYD el-BEKİRİ).

BEKRÎ, Ebû'l-Hasan el-Kasasî

(أبو الحسن البكري القصصی)

Ebû'l-Hasan Ahmed b. Abdillâh

b. Muhammed el-Bekrî

(ö. VII/XIII. yüzyılın sonları [?])

İslâmiyet'in ilk yıllarına dair
hayal mahsulü hikâyeleriyle tanınan
bir müellif.

Bekrî'nin hayatına dair bilgi bulunmadığı gibi hangi yüzyılda yaşadığı da kesin olarak belli değildir. Zehebî V. (XI.) yüzyılda yaşadığını tahmin etmekte, III. (IX.) yüzyılın ortalarında öldüğünü kaydeden Luvîs Şeyho ise bu bilgiyi hangi kaynaktan aldığını belirtmemektedir. F. Rosenthal onun VII. (XIII.) yüzyılın sonlarına doğru yaşamış bazı müelliflerden nakiller yaptığını söyleyerek bu yüzyılda yaşamış olabileceğini ve ona nisbet edilen eserlerin hepsinin kendisine aidiyetinin de kesin olmadığını ileri sürmektedir. Bekrî'nin "Basralı vâiz" şeklindeki unvanına itibar edilecek olursa muhtemelen Irak'ta yaşadığı söylenebilir. Hz. Peygamber'in hayatını anlatan *Sîretü'n-nebî* adlı eseri hayalî hikâyelerle ve yanlış bilgilerle dolu olduğu için okunması bir fetva ile yasaklanmıştır. Zehebî onu "iftira etmekten ve yalan söylemekten utanmayan, hatta Müseylimetülkezzâb'dan daha yalancı biri" olarak tasvir etmekte, yazdığı şeylerin hiçbir mesnedi bulunmadığını veya anlattığı olaylara pek çok uydurma bilgi ilâve ettiğini söylemektedir.

Bekrî'nin başlıca eserleri şunlardır: 1. *ed-Dürretü'l-mükellele fî fütûhi Mekke'te'l-mübeccele*. Mekke'nin fethini anlatan bu manzume Vâkîd'nin *Fütûhu's-Şâm* adlı eserinin kenarında birçok defa basılmıştır (Kahire 1278, 1293, 1297, 1300,

1301, 1303, 1304, 1310, 1343). 2. *Fütûhu'l-Yemen. Hikâyetü (Ğazvetü) re'si'l-ğul* diye de tanınan bu kitabın birçok bas-kısı yapılmıştır (Kahire 1282, 1288, 1297, 1299, 1302, 1305, 1315, 1324; Bombay 1295). 3. *Ğazvetü'l-İmâm 'Alî b. Ebî Tâlib ma'a'l-la'in Heddam b. el-Haccâf*. Bazı kaynaklarda *el-Huşûnü's-seb'a* veya *Ğazâtü seb' husûn* adıyla geçen ve asılsız hikâyelerle dolu olan bu kitapta yedi kaleye sahip olan Heddam b. Haccâf ile Hz. Ali arasında geçen savaşlar anlatılmaktadır (Kahire 1280, 1304, 1307). 4. *Ğazvetü'l-ağzâb*. Hz. Ali'nin ve bazı sahâbilerin kahramanlıklarını anlatan eser *Vâkı'atü'l-Hende* adıyla da bilinmektedir (Kahire 1301, 1305). 5. *Bedâ'i' u'z-zühûr ve vekâ'i' u'd-dühûr*. Hz. Peygamber'in sîreti ile Mısır'a dair asılsız hikâyelerin anlatıldığı kitap *Kışşatü'l-mukaddem 'ale'z-zeybak* ile birlikte yayımlanmıştır (Kahire 1297, 1304). 6. *Kışşatü İslâmî't-Tufeyl b. 'Âmir ed-Dev-sî* (Kahire 1322). 7. *Fezâ'ilü'n-nuş min Şa'bân*. Eser birçok uydurma hadis ihtiva etmektedir (İskenderiye 1286). 8. *İn-tikâlü envâri mevli'di'l-Mustafâ el-muhtâr ve mu'cizâtühû ve meğâzih*. Brockelmann eserin birçok defa basıldığını söylemektedir (bk. *GAL Suppl.*, I, 616). 9. *Sîretü'n-nebî*. Eserin *Siyer-i Nebî Tercümesi* adlı çevirisinin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Hacı Mahmud Efendi, nr. 4361, 397 varak).

BİBLİYOGRAFYA :

Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, XIX, 36; a.mlf., *Mîzânü'l-i'tidâl*, I, 112; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, I, 202; *Keşfü'z-zunûn*, I, 195; Serkis, *Mu'cem*, I, 578; Brockelmann, *GAL*, I, 445; *Suppl.*, I, 616; Ziriklî, *el-A'lâm*, I, 148-149; F. Rosenthal, "al-Bakrî", *El²* (İng.), I, 964-965.

DİA

BEKRÎ, Ebû'l-Hasan es-Siddîkî

(أبو الحسن البكري الصديقي)

Ebû'l-Hasan Tâcû'l-ârifin

Muhammed b. Muhammed

b. Abdurrahmân es-Siddîkî

(ö. 952/1545)

Mısırlı mutasavvıf-şair,
tefsir, hadis ve fıkıh âlimi.

898'de (1493) Kahire'de doğdu. Soyü Hz. Ebû Bekir'e ulaşan Bekrî ailesine mensuptur. Mısır'ın tanınmış fakih ve kadılarından Celâl el-Bekrî diye meşhur Ebû'l-Bekâ Muhammed b. Abdurrahman'ın oğlu ve Şâzeliyye tarikatının Bekriyye kolunun kurucusu Ebû'l-Mekârim el-Bekrî'nin babasıdır.

Bekrî küçük yaşta kadı Zekerıyyâ el-Ensârî ve Bûrhân b. Ebû's-Şerîf gibi Mısır'ın en ünlü bilginlerinden ders almaya başladı. Daha sonra tasavvufî sohbetlerine katıldığı Abdülkâdir ed-Deştütî'nin tavsiyesiyle, 917'de (1511) Suriye'den Kahire'ye gelen Kâdirî şeyhi Râdiyüddin el-Gazzî'ye intisap etti. Şeyhinin bir süre sonra Suriye'ye dönüşü üzerine Kahire'de onun halifesi oldu. Genç yaşta Mısır, Hicaz, Suriye ve Kuzey Afrika ülkelerinde çağının en meşhur mutasavvıfı haline gelen Ebû'l-Hasan el-Bekrî Kahire'de vefat etti ve İmam Şafî'nin kabrine yakın bir yerde toprağa verildi.

Eserleri. Bekrî'nin eserlerinden sadece *Teshîlû's-sebil fî fehmi me'âni't-ten-zîl*'in zamanımıza ulaştığı bilinmektedir. Daha çok *et-Tefsîrû'l-Bekrî* diye bilinen eserin Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde bir nüshası vardır (nr. 73). Gazzî ve İbnü'l-İmâd gibi Ebû'l-Hasan el-Bekrî'ye yakın zamanda yaşamış olan müellifler onun *Şerhu'l-Minhâc*, *Şerhu'l-'Ubâb*, *Şerhu'r-Ravz* gibi eserlerini kaydedenler. Bu kaynaklarda Bekrî'nin tasavvuf konusundaki 5000 beyti yanlış anlaşılmasından endişelendiği için imha ettiği de zikredilir. Ayrıca *Hizbü'l-feth* adıyla anılan bir *hizb**i de (Harîrîzâde, I, vr. 136^b) mevcuttur. Brockelmann'ın kaydettiği (*GAL*, II, 438) eserlerin ona aidiyeti ise kesin değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, II, 194-197; Abdülkâdir el-Ayderûsî, *en-Nûrû's-sâfir*, s. 414; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 292-293; Harîrîzâde, *Tibyân*, I, vr. 131^b vd., 136^b; *Hedıyyetü'l-'ârifîn*, I, 744; Ali Paşa Mübârek, *el-Hıta'û't-Tevfîkıyye*, Bulak 1306, III, 430-431; Brockelmann, *GAL*, II, 438; *Suppl.*, I, 122; II, 461; Nebhânî, *Kerâmâtü'l-evliyâ*, I, 181-183; Ziriklî, *el-A'lâm*, VII, 285; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, VII, 208; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 344.

İRFAN GÜNDÜZ

BEKRÎ, Ebû'l-Mekârim

(أبوالمكارم البكري)

Ebû'l-Mekârim Şemsüddîn Muhammed

b. Ebî'l-Hasan Muhammed el-Bekrî

(ö. 994/1586)

Şâzeliyye tarikatı Vefâiyye kolunun
Bekriyye şubesinin kurucusu
Mısırlı mutasavvıf.

930'da (1523) Kahire'de doğdu. Eb-yazû'l-vech, el-Kutbü'l-Bekrî, el-Bekriyyü'l-kebir, Sîdî Muhammed el-Bekrî gibi unvanlarla tanınır. Ebû'l-Hasan el-Bek-

rî'nin oğludur. Kaynaklarda yedi yaşında hâfız olduğu, aynı yıllarda İbn Mâlik'in *el-Elfiyye*'sini, on yaşına gelince de Ebû İshak eş-Şîrâzî'nin *et-Tenbîh* adlı Şâfiî fıkhnına dair eserini ezberlediği zikredilir. Babası Ebû'l-Hasan el-Bekrî, Ahmed er-Remlî, Nâsirüddin el-Lekânî ve Mısır'ın diğer tanınmış âlimlerinden dinî ilimleri öğrenen Ebû'l-Mekârim on altı yaşında iken Şâfiî fıkhnına dair küçük bir eserle bazı tasavvufî risâleler kaleme aldı. On sekiz yaşına gelince babası tasavvufî konularda konuşmak ve vaaz etmek için kendisine izin verdi. Yirmi bir yaşında Câmiu'l-eb Yaz'da hadis, fıkıh ve kıraat dersleri vermeye başladı, ayrıca tasavvuf sohbetlerine ve vaazlarına da devam etti. Lakabı Zeynelâbidîn olmakla beraber daha çok Şemseddin unvanıyla tanındı. Zeynelâbidîn ise oğlunun ve torununun lakabı olarak kaldı. Babasının, kendisinin, oğlunun ve torununun adlarının Muhammed olması, aile fertleri ve eserlerinin birbirini karıştırılmasına sebep olmuştur. Mısır'da Beytû's-Siddîk ve Beytû'l-Bekrî diye tanınan bu aile mensupları şeyhü meşâyihî's-süfiyye ve nakîbüleşrafık görevlerini de üstlenmişlerdir. Bunları temsil eden Bekrî'ye Şeyhü's-seccâde deniliyordu. Aile gücünü ve etkisini XX. yüzyıla kadar korumuştur.

Ebû'l-Mekârim el-Bekrî geniş bilgisinden başka tasavvuf konusundaki vazaları ve kerametleriyle kısa zamanda tanındı; şöhrati Kuzey Afrika, Hicaz, Suriye ve Anadolu'ya kadar yayıldı. II. Selim Ebû'l-Mekârim ve soyundan gelenler için vakıflar kurmuştu. Fas sultanı ve Mekke şerifi de kendisine hediyeler gönderiyorlardı. Büyük bir servete sahip olmasını ve sultanlar gibi yaşamasını tenkit edenlere, "Dünya gönlümüzde değil elimizde" diyordu (bk. Tefvik et-Tavîl, s. 119). Bekrî ile iki defa hacca gittiğini söyleyen Şa'rânî onun huyu güzel, ifadesi düzgün, sabırlı ve haysiyetli bir kişi olduğunu söyler. Oğlu Ebû's-Sürûr el-Bekrî kendisi hakkında *el-Kevâkibü'd-dürri fî menâkıbi'l-üstâz Muhammed el-Bekrî* adlı bir eser yazmış olup kaynaklarda bu esere atıfta bulunulmaktadır.

Ebû'l-Mekârim'in tasavvufu ilgili şiirlerini topladığı *Tercümânü'l-esrâr* adlı bir divanı, tarikat evradı ile ilgili *Hizbül-Bekrî* diye tanınan bir *hizb**'i ve tasavvufa dair bazı risâleleri bulunduğu kaynaklarda zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, III, 67-72; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 431-433; Harîrîzâde, *Tibyân*, I, vr. 130^b-140^b; İbrâhim b. Âmir el-Ubeydî, *Umdetü't-tahkîk fî beşâ'iri âli's-Siddîk*, Kahire 1287, s. 153; Tefvik el-Bekrî, *Beytû's-Siddîk*, Kahire 1323; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, II, 1062; Ali Paşa Mübârek, *el-Hıtaû't-Tevfîkiyye*, Bulak 1306, III, 428-430; Tefvik et-Tavîl, *et-Taşavvuf fî Mısır*, İskenderiye 1365/1946, s. 91-103, 119; Ziriklî, *el-A'âm*, VII, 285-286, 289; Kehhâle, *Mu'cemmû'l-mâ'ellifîn*, XI, 281; Hasan b. Muhammed el-Büreynî, *Terâcimü'l-a'yan min ebnâ'i-z-zamân*, Dimaşk 1959, I, 257; Nebhânî, *Kerâmâtü'l-evliyâ*, I, 187-193; F. De Jong, *Turuq and Turuq-Linked*, Leiden 1978, s. 10.

YAKUP ÇİÇEK

BEKRÎ, Ebû's-Sürûr

(أبوالسور البكرى)

Ebû's-Sürûr Zeynüddîn Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Bekrî (ö. 1007/1598)

Mısırlı müfessir ve Şâfiî fakihî.

971'de (1563) doğdu. Kaynaklarda künyesi Ebû'l-Vefâ, lakabı Tâcû'l-ârifin ve Zeynü'l-âbidîn diye geçmektedir. Meşhur âlimlerin yetiştiği bir sülâleye mensup olup soyu baba tarafından Hz. Ebû Bekir'e, altıncı dedesi Ahmed b. Muhammed'in annesi tarafından da Hz. Hasan'a dayanır (bk. Ali Paşa Mübârek, III, 422). Önce Şâzeliyye tarikatının Bekriyye kolunun kurucusu olan babası Ebû'l-Mekârim el-Bekrî'den, sonra devrin ileri gelen âlimlerinden ders alarak Arap dili sahasında, tefsir ve usulde kendisini yetiştirdi. Ayrıca şiir ve tasavvufu da meşgul oldu.

"Saltanat müftüsü" lakabı Mısır'da ilk defa kendisi için kullanılan Ebû's-Sürûr aynı zamanda ailesinin zengin bir ferdi idi. Muhibbî'nin naklettiğine göre Necmeddin el-Gazzî kendisini 1007'de (1598) Mekke'de görmüş, gerek şahsında gerekse çevresinde müşahade ettiği şeylerden dolayı onu bir âlim, şeyh ve ermiş kişiye değil sultanlara ve ümerâyâ benzetmiş; altın ve gümüş işlemeli kılıçları, kalkanları, ipek elbiseler içinde hizmet eden çeşitli milletlere mensup hizmetçileri ve köleleri olduğunu zikretmiştir. Hac dönüşü 8 Rebîülâhîr 1007'de (8 Kasım 1598) genç yaşta yolda ölen Ebû's-Sürûr'un cenazesi Kahire'ye götürülüp defnedildi. Ölüm tarihi kaynaklarda Saffer 1008 (Eylül 1599) olarak da kaydedilmektedir.

Ebû's-Sürûr'un çeşitli ilim dallarında yazdığı risâleleri yanında dört ciltlik *Tefsîrül-Kur'ân*, iki ciltlik *Tefsîru sûretül-En'âm*, büyük birer cilt halinde de *Tefsîru sûretül-Kehf* ve *Tefsîru sûretül-Feth* adlarında eserleri olduğu kaynaklarda zikredilmekte, bunlardan *Tefsîru sûretül-Kehf*'e ait yazma bir nüsha Saraybosna (Sarajevo) Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (nr. 2695).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhibbî, *Hulâsatü'l-eşer*, I, 117-118, 474; Ali Paşa Mübârek, *el-Hıtaû't-Tevfîkiyye*, Kahire 1983, III, 422, 427-428; İzzâhu'l-meknân, I, 306, 307; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 344; Ziriklî, *el-A'âm*, VII, 290; *el-Fihrisü's-şâmil (mahtûfâtü't-tefsîr)*, Amman 1987, IX, 2364.

ABDULLAH AYDEMİR

BEKRÎ, İbn Ebû's-Sürûr

(أبن أبى السور البكرى)

Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed Ebi's-Sürûr el-Bekrî es-Siddîkî (ö. 1087/1676)

Mısırlı tarihçi.

Mısırlı tanınmış Bekrî ailesine mensup olup müfessir ve fakih Ebû's-Sürûr el-Bekrî'nin oğludur. *en-Nüzhetü'z-ze-hiyye* adlı eserinde Mısır Valisi Hızır Paşa zamanından bahsederken babasının otuz altı yaşında vefat ettiği ve kendisinin o sırada dokuz yaşında olduğuna dair verdiği bilgiden (M. Tefvik el-Bekrî, s. 79) 998'de (1589-90) dünyaya geldiği anlaşılmaktadır. Doğum yeri olan Kahire'de büyüdü. Hıfzını tamamladıktan sonra iyi bir öğrenim gördü. Dinî ilimlerdeki geniş bilgisi yanında tarihçiliğiyle temayüz etti. 12 Rebîülevvel 1087'de (25 Mayıs 1676) Kahire'de vefat etti.

Hal tercümesinde onu "büyük üstat" ve "kutublar kutbu" diye takdim ettikten sonra ilimde Allah'ın bir âyeti, velilikte ise son mertebeye yükselmiş biri olarak gösteren, devlet adamlarının yanında itibarı yüksek ve zor meselelerde kendisine danışılan bir şahsiyet olduğunu bildiren Muhibbî, anlaşılabilir bir şekilde onun ne tarihçiliğinden ne de tarihle ilgili herhangi bir eserinden bahsetmektedir. Ancak kitabının çeşitli yerlerinde Bekrî'nin eserlerine atıfta bulunurken, "... Bekrî'nin halifeler ve sultanlar hakkında telif edip Mısır nâib ve kadılarıyla ilgili bir de zeyil yazdığı tarihte buldum" (*Hulâsatü'l-eşer*, I, 488), "... Bekrî'nin tarihinde gördüm" (*a.g.e.*, IV, 343),